

УДК 159.9:316.64

DOI: 10.32342/2522-4115-2024-1-27-3

І.В. ГАРКУША,

*PhD із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

С.В. ДУБІНСЬКИЙ,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

РОЛЬ МАСМЕДІА У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ЖИТТЄВОМУ БЛАГОПОЛУЧЧІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

У статті здійснено теоретичний аналіз масмедіа як засобу масової комунікації, що є ключовим чинником соціалізації та життєвого благополуччя людства. З'ясовано, що комунікація в інтернет-просторі має бути спрямована на занурення людини у середовище мас-медіа та орієнтована на самореалізацію й інструменти споживання.

Зазначено, що масмедіа спричиняють певний вплив на психіку людини, масову свідомість, поведінку та думки і це позначається на процесі її соціалізації.

Здійснений аналіз наукових розвідок засвідчив, що рівень медіаграмотності в Україні зростає. В інформаційному просторі України домінують електронні засоби передачі інформації. Водночас наголошено, що інформація має здатність контролювати людину, впливати на її психіку, стимулювати її мислення, дії та вчинки.

Стверджується, що процес передачі інформації має цілеспрямований характер. Визначено, що масова комунікація не обмежується конкретними відео чи текстами засобами передачі інформації.

З'ясовано, що розвиток особистості є постійним процесом і триває навіть у складних та екстремальних умовах, що існують в Україні. Установлено, що саме криза є джерелом розвитку.

Показано, що масмедіа є корисним інструментом психосоціальної допомоги. Одним із найбільш важливих підходів до психосоціальної допомоги через масмедіа є поширення корисної інформації та навичок, які можуть допомогти людям із різними психічними станами, проблемами тощо. Підкреслено, що масмедіа здатні надавати інформацію про професійну допомогу, про наявність корисних ресурсів для підтримки психічного здоров'я тощо.

Акцентовано на тому, що масмедіа не можуть замінювати професійну психотерапію або консультування особливо у важких випадках.

Наголошено на тому, що масмедіа можуть мати як позитивний так і негативний вплив на психічне здоров'я людини, зокрема спричиняти стрес, тривогу та депресію. Водночас зауважено, що масмедіа мають більший вплив на психіку підлітків, ніж дорослих.

Виявлено та обґрунтовано, що позитивний вплив масмедіа полягає у таких виокремлених факторах: інформації та освіті, розваги та релаксація, спілкування та зв'язки, у той час негативний вплив зумовлений такими чинниками, як-от: маніпуляція та дезінформація, залежність та втрата приватності, втрата довіри до ЗМІ.

Ключові слова: масмедіа, свідомість, комунікатор, інформація, психосоціальна допомога, масова комунікація, медіаграмотність, медіакультура

Постановка проблеми. Дослідження ролі масмедіа є частиною вивчення людської комунікації, де можна виокремити різні типи на основі певних характеристик, насамперед, за рівнем соціальної масштабності спілкування. З цього погляду, масмедіа є засобами масової комунікації, які дозволяють спілкуватися соціальним структурам різного масштабу: організаціям, групам і окремим особистостям. Події сьогодення змушують людство все більше часу проводити саме в медіапросторі. Масмедіа не тільки інформує людей з різних питань, які стосуються суспільства, а й забезпечує простором, що здатен надавати допомогу в різних сферах життєдіяльності. Завдяки сучасним інтернет-технологіям, засоби масової інформації стають одним із ключових чинників впливу на соціалізацію та життєве благополуччя людства. Розвиток українських інтернет-технологій, показує нам різноманітність комунікативних процесів, психологічний розвиток та внутрішній світ користувачів масмедіа [О.О. Вовчик-Блакитна, Т.С. Гурлева, 2013, с. 60–73].

Аналіз останніх досліджень. В умовах сьогоденних подій, комунікація в інтернет-просторі має бути спрямована на занурення людини в середовище масмедіа і орієнтована на самореалізацію та інструменти корисного споживання. Дослідники інтернет-простору сходяться на його найважливішій ознаці, якою є всезагальна форма мережевої комунікації в суспільстві [О.О. Вовчик-Блакитна, Т.С. Гурлева, 2013, с. 60–73].

У працях науковців [Т. Ісакова, 2016, с. 90–97; В.К. Конач, 2015, с. 356–363; О.В. Лазоренко, О.О. Лазоренко, 1996; О. Сенченко, 2018, с. 31–35; Л.О. Євдоченко, 2010, с. 118–125; Ю.О. Горбань, 2013, с. 36–41] звертається увага на проблему, що пов'язана зі зростанням ролі інформаційних технологій у суспільстві, взаємодії засобів масової інформації та влади, а також впливу, який масмедіа мають на формування особистості.

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу ролі масмедіа як ключового чинника соціалізації та життєвого благополуччя, виявлення його впливу на психіку людини, масову свідомість і поведінку. Стаття також спрямована на оцінку рівня медіаграмотності в Україні, дослідження як позитивних, так і негативних аспектів впливу масмедіа на психічне здоров'я, а також підкреслення важливості психосоціальної допомоги через масмедіа в умовах кризових ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальною проблематикою є дієві наслідки масмедіа щодо споживачів. Передусім ми спостерігаємо вплив на психіку людини, масову свідомість, поведінку й думку громадськості, що, безперечно, має значення для функціонування суспільства. Вільне поширення та вільний обмін правдивою інформацією є важливим критерієм для формування особистої та громадської думки.

Німецький науковець Г. Штромайер підкреслював, що формування громадської думки в плюралістичних демократіях вимагає значної інформації, позицій і оцінок у медіа. Але це не має нічого спільного із засобами масової інформації, які формують громадську думку, а є внеском у цей процес ЗМІ [Г. Штромайер, 2008]. Сприяння відбувається так:

- а) оприлюднення інформації та різних поглядів;
- б) оцінювання інформації та різних поглядів.

За останні два роки рівень медіаграмотності в Україні зріс з 55% до 81%, згідно з результатами дослідження «Індекс медіаграмотності української аудиторії». Ці дані були представлені кандидатом соціологічних наук, доцентом та старшим науковим співробітником Інституту соціології НАН України Мартою Наумовою під час прес-конференції в Укрінформ.

М. Наумова зазначила, що з 2020 по 2022 рік загальний індекс медіаграмотності українців значно підвищився, і частка населення з вищим за середній рівень медіаграмотності зросла з 55 % до 81 %.

В інформаційному просторі України домінують електронні засоби масової інформації, хоча вони становлять лише 11,6 % від загальної кількості об'єктів поширення інформації, зареєстрованих в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України [Укрінформ, 2022].

Інформація має здатність контролювати людину, впливати на її психіку, стимулювати мислення, дії та вчинки. Засоби масової інформації можуть цілеспрямовано змінювати свідомість і поведінку значної кількості людей.

Інтернет-простір є мультикластерним засобом масової комунікації, що передбачає множинність різних конфігурацій спілкування. Інтернет змінює традиційну модель масових

комунікацій «джерело – повідомлення – одержувач», створюючи нові поєднання відомих у психології законів та ефектів інформаційного обміну.

Масова комунікація – це процес систематичного поширення соціально значущих повідомлень серед великої та різноманітної аудиторії з використанням різних технічних засобів, таких як: преса, радіо, телебачення, кіно, відео, інтернет і т. д. Вона характеризується одностороннім потоком інформації, яка передається від комунікатора до отримувачів.

Цей процес має цілеспрямований характер, оскільки повідомлення готуються заздалегідь та відправляються з метою досягнення певних цілей або впливу на аудиторію. Він організований і систематичний, забезпечується технічними засобами тиражування, які дозволяють широкому колу людей отримати доступ до інформації.

Важливо відзначити, що масова комунікація не обмежується конкретними текстами, відео або засобами передачі інформації. Вона є більш широким процесом, що передбачає організацію і передачу соціально значущих повідомлень у формі одностороннього комунікаційного потоку. Описаний підхід до розуміння масової комунікації базується на дослідженнях психологів та враховує важливі аспекти процесу передачі інформації між комунікатором та отримувачами.

Цілковито обґрунтованим є погляд І. Лубковича на зміст масової комунікації, оскільки науковець звертає увагу на важливу деталь: хоча потік інформації в масовій комунікації зазвичай є одностороннім, сам процес обміну інформацією між комунікатором і отримувачами є взаємним [І. Лубкович, 2013].

Як висновок, хоча комунікатор передає інформацію одній або багатьом аудиторіям, взаємодія між ним і отримувачами може відбуватися у формі відповідей, реакцій, обговорень, обміну думками й іншими способами. Це підкреслює, що масова комунікація, хоча має односторонній характер у передачі повідомлень, все ж допускає можливість взаємного обміну інформацією між сторонами. Зокрема, І. Лубкович вказує на важливість розрізнення одностороннього потоку інформації і взаємного обміну інформацією в межах масової комунікації.

Варто зазначити, що розвиток особистості є постійним процесом і триває навіть у найскладніших умовах, якими є сучасна ситуація в Україні. Відомо, що криза є джерелом розвитку, але реакція людини на труднощі може бути конструктивною, мобілізаційною після пережитої втрати та горя, але у певних випадках особам може бути необхідна допомога, особливо в ситуації, яка вимагає невідкладної й суттєвої підтримки.

Масмедіа можуть бути корисним інструментом психосоціальної допомоги, особливо у випадках, коли люди не можуть отримати доступ до професійних послуг через географічну віддаленість, фінансові обмеження або стигматизацію.

Одним із найбільш важливих підходів до психосоціальної допомоги через масмедіа є поширення корисної інформації та навичок, які можуть допомогти людям з різними психічними станами, проблемами чи життєвими складнощами. Ця інформація може бути надана через різні формати, включаючи статті, відео, подкасти та інші матеріали.

Масмедіа також можуть забезпечувати платформи для спілкування, підтримки та взаємодії між людьми з різними психічними станами або проблемами. Це може бути здійснено через форуми, спільноти в соціальних мережах, вебінари й інші формати.

Окрім того, масмедіа можуть надавати інформацію про професійну допомогу, де і як її можна отримати, які ресурси доступні для підтримки психічного здоров'я тощо. Проте, важливо зазначити, що масмедіа не є альтернативою професійної психотерапії або психологічного консультування, особливо у важких випадках. Це може бути винятково важливим у випадках, коли люди потребують індивідуального підходу до вирішення їх проблем.

Отже, масова комунікація є процесом поширення соціально значущих повідомлень серед великої та різноманітної аудиторії з використанням різних технічних засобів. Вона характеризується одностороннім потоком інформації, що передається від комунікатора до отримувачів. Проте важливо враховувати, що сам процес обміну інформацією між комунікатором і отримувачами може бути взаємним.

Масова комунікація є важливим інструментом в суспільстві, що забезпечує поширення інформації та підтримку аудиторії, але вона повинна доповнюватися професійною психологічною допомогою для надання індивідуального підходу та рішення складних проблем.

Однак, варто враховувати, що масмедіа також може мати негативний вплив на психічне здоров'я, зокрема, сприяти поширенню стереотипів, спричиняти стрес, тривогу й депресію. Тому використання масмедіа як інструменту психосоціальної допомоги має бути здійснене з обережністю й урахуванням потенційних ризиків.

Важливо, щоб через масмедіа надавалася адекватна та детальна інформація про психічне здоров'я та психосоціальну підтримку, враховувалися потреби різних груп населення. Інструментарій масмедіа має працювати на розширення свідомості щодо психічного здоров'я та віднайдення й застосування шляхів його збереження.

Вплив засобів масової інформації, так само як і масмедіа, є неоднозначним, оскільки ЗМІ мають як позитивні, так і негативні сторони. ЗМІ безумовно відіграють важливу роль у процесі соціалізації, проте для досягнення найкращих результатів необхідно залучити й інші соціальні інститути, такі як школа, гуртки, друзі, колеги та сім'я. Ці інститути допомагають розвивати в людини навички аналізу та фільтрації негативної інформації, розуміння наслідків її впливу, а також вміння обирати та сприймати лише пізнавальну або навчальну інформацію, яка не завдає шкоди психічному стану.

Однією з найбільших переваг ЗМІ є те, що люди сприймають інформацію, яка до них надходить, але не завжди мають можливість відповісти на неї. Це означає, що їх негативна реакція залишається з ними і може лише погіршувати їх емоційний стан. Аудиторія, яка сприймає цю інформацію, може перебувати в цей час на самоті або в сімейному колі чи компанії друзів, і учасники можуть висловлювати свої заперечення лише один одному. За поточної системи поінформування через ЗМІ, люди виконують лише пасивну роль об'єкта впливу.

Масмедіа спричиняють більший вплив на сприйняття підлітків, ніж на дорослих, унаслідок беззахисного стану їхньої психіки. Підлітки, які швидко розвиваються фізично й розумово, особливо вразливі та, зазвичай, виступають пасивними споживачами медіа. Вони часто будують свою поведінку й норми життя на основі того, що вони спостерігають на екрані та в реальному житті, перебуваючи під впливом стандартизованих моделей поведінки ж життєвих норм, які пропагуються засобами масової інформації.

Позитивний вплив масмедіа на особистість і суспільство полягає в таких факторах:

– *інформація та освіта*. Масмедіа надають усебічну інформацію про події, науку, технології, культуру, інші країни й культури, що розширює свідомість споживачів та їх світогляд, допомагає в розумінні проблем, з якими стикається світ, і знайти шляхи для їх вирішення, зорієнтуватися і сформувані пізнавальні інтереси, отримати професійні знання;

– *розваги та релаксація, які можуть бути корисними для здоров'я та добробуту людей*. Наприклад, фільми, музика, телевізійні шоу та інші форми розваг можуть допомогти людям зняти стрес і розслабитися, а також організувати змістове дозвілля;

– *спілкування та зв'язки*. Соціальні мережі й інші форми масмедіа можуть допомогти зберегти зв'язки з друзями та родичами, які перебувають на віддаленні, а також познайомитися з *новими людьми* з різних куточків світу, підвищити якість спілкування й комунікацій.

Водночас, принагідно слід відзначити й негативний вплив масмедіа на особистість та суспільство, що полягає в таких факторах:

– *маніпуляція особистістю та поширення дезінформації*, що свідомо здійснюється через масмедіа. Окремі структури цілеспрямовано поширюють неправдиву інформацію, фейкові новини і в такий спосіб маніпулюють думками громадськості. Це може призводити до спотворення фактів, сегментації, дискримінації і врешті-решт порушення довіри до ЗМІ.

– *негативний вплив на психіку*, особливо в частині поширення негативно спрямованої й деструктивної інформації, такої як насильство та жорстокість, що особливо шкідливо позначається на психіці дітей, підлітків та людей похилого віку. Окрім цього серед споживачів соціальних мереж спостерігається й інший ефект, який виникає через неадекватне реагування на інформацію. Лайки, постінг і репостінг, чати та спільноти спочатку можуть викликати піднесений настрій і навіть ейфорію, яка потім замінюється емоційним виснаженням;

– *залежність та втрата приватності*. Використання масмедіа може сприяти розвитку різних форм залежності від них, таких, як-от: інтернет-залежність, залежність від соціальних мереж, номофобія (страх залишитися без смартфона), фаббінг (потреба постійно за-

зирати у свій смартфон). Окрім того, поширення персональних даних через масмедіа може призвести до порушення приватності та безпеки індивіда.

Тож, масмедіа можуть також мати негативний вплив на особистість і суспільство. Наприклад, вони можуть сприяти поширенню стереотипів, насильства, агресії, вульгарності й іншого негативного контенту. Також вони *можуть викликати залежність* від соціальних медіа й інтернету, що може мати негативний вплив на здоров'я й добробут людей. За дослідженнями М. Маклюана та К. Фіорема [Q. Fiore, M. McLuhan, 1989; M.M. Kaplan, 1992; M. Marshall, 1989; M. Marshall, 1987; M. McLuhan, 2017], одна з ключових ідей полягає в тому, що медіа є не просто посередниками інформації, а мають власний вплив на спосіб, яким ми сприймаємо світ. Науковці наголошують на ролі *медіа як інструмента розширення* наших чуттєвих здатностей та зміні нашого сприйняття простору, часу і взаємозв'язків між людьми. Ця концепція стимулювала нові дослідження в галузі медіастудій, комунікації та культурології, відкриваючи нові шляхи розуміння впливу медіа на суспільство.

Також М. Маклюен підкреслював, що різні медіаформати мають властивості, які впливають на спосіб, яким ми сприймаємо повідомлення. Він висловив поняття «символічного мілкого мистецтва» (the medium is the message), що означає, що медіаформати мають *потужний вплив на нашу культуру та спосіб мислення*. Цей вираз підкреслює, що спосіб передачі інформації (медіаформат) є не менш важливим, ніж сама інформація. Форма медіа значно впливає на те, як сприймається й інтерпретується зміст, формуючи нашу культуру, цінності та спосіб мислення. Загальноприйняті уявлення про роль медіа та їх вплив на суспільство були переглянуті завдяки працям М. Маклюена. Його концепції допомогли відкрити нові шляхи дослідження в галузі медіастудій, комунікації та культурології. Його вплив виявляється в різних підходах до вивчення медіа, таких як критична теорія медіа, дослідження медіаекології та культурні студії.

Зважаючи на викладене вище висновковуємо, що масмедіа (телебачення, радіо, газети, журнали, інтернет-сайти та соціальні мережі) впливають на наше життя й суспільство з позитивного й негативного боків. Позитивний вплив масмедіа розуміємо на рівні їх здатності ефективно й різноаспектно поширювати інформацію та підвищувати рівень освіченості користувачів, надавати нові форми розваг і сприяти релаксації, а також полегшувати спілкування та встановлювати нові комунікативні зв'язки. З іншого боку, через масмедіа може відбуватися маніпулювання психікою й суспільною думкою, розповсюджуватися фейки й дезінформація, що зумовлює деструктивний вплив на психіку й розвиває залежність від них.

Усвідомлюючи як позитивний, так і негативний вплив масмедіа, важливо розвивати медійну грамотність і критичне мислення серед громадськості. Це допоможе нам розуміти й аналізувати інформацію, яку ми споживаємо через масмедіа, та зробити свідомий вибір щодо міри, обсягу, контенту у їх використанні.

Медіаграмотність – це здатність активно або пасивно сприймати та використовувати медіаматеріали, включаючи їх критичне сприйняття та усвідомлену оцінку, розуміння методів, якими послугуються медіа, та їх впливу. Цей термін охоплює вміння читати, аналізувати, оцінювати та здійснювати комунікацію за допомогою різних медіаформ (наприклад, телебачення, преси, радіо тощо).

Існує також інше визначення медіаграмотності: це здатність розшифровувати, аналізувати, оцінювати та здійснювати комунікацію в різних формах. Медіаграмотність охоплює набір компетенцій, які дозволяють людям отримувати доступ до медіа, аналізувати, оцінювати та створювати повідомлення в різних видах медіа, жанрах і формах для особистого самовираження й реалізації своїх громадянських прав, забезпечуючи в такий спосіб фундаментальні свободи суспільства. Тоталітарні режими часто уповільнюють розвиток медіаосвіти або спотворюють її цілі.

Концепція медіаграмотності може допомогти відповісти на кілька важливих питань, зокрема: Як людина може отримати доступ до інформації, використовувати її та критично оцінювати, незалежно від того, чи надходить вона через канали онлайн або офлайн? Які сучасні етичні питання виникають у зв'язку з доступом до інформації та її використанням?

Сучасні засоби масової інформації й інформаційні технології можуть значно сприяти міжкультурному діалогу та встановленню рівності між людьми, зокрема через подолання

«цифрового розриву». По-перше, вони забезпечують платформу для обміну культурними цінностями й ідеями, дозволяючи людям із різних частин світу спілкуватися й ділитися досвідом. По-друге, доступ до інформаційних технологій сприяє вирівнюванню можливостей для отримання інформації, освіти та професійного розвитку, що є важливим кроком у напрямі досягнення соціальної рівності.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і системи масмедіа потребує цілеспрямованої підготовки людей для вмілого та безпечного користування ними. Майбутнє суспільство все більше буде залежати від таких технологій, як web-технології – на зміну технології Web 1.0 прийшла Web 2.0. Як зазначає один із розробників цієї концепції Т. О'Рейлі, відмінності нової технології полягають у тому, що публікацію змінює співавторство, фіксовані ресурси поступаються місцем живим журналам, таксономія змінюється на фолксономію [І.В. Гаркуша, В.І. Кайко, 2019. с. 40–50], хмарні обчислення, Big Data, смартфони, інтернет «розумних речей», штучний інтелект та інші гаджети.

Взаємодія з різними медіа (книги, преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) займає все більшу частку вільного часу громадян України, що зумовлює значний вплив медіа на всі верстви населення, особливо на дітей і молодь. Медіа мають потужний і суперечливий вплив на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації та стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної освіти та джерелом неформальної освіти.

До цього додається недостатній захист дітей від медіаконтенту, який може завдати шкоди їхньому здоров'ю та розвитку, а також відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, що б запобігали поширенню неякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем і цінностей, та інших соціально шкідливих інформаційних впливів.

Медіакультура – це культура сприйняття і створення інформаційно-комунікаційних засобів соціальними групами й суспільством у цілому, включаючи знакові системи, технології комунікації, пошук, збирання, виробництво і передавання інформації.

Медіакультура розглядається як продукт і водночас умова взаємодії суб'єктів інформаційного простору. Відмінністю нашого соціально-психологічного підходу є те, що в якості суб'єктів розглядаються не лише медіавиробник і споживач, а й медіаосвітянин, який виступає модератором їхньої взаємодії. Це дозволяє вважати медіаосвіту невід'ємною частиною сучасних масових інформаційних процесів.

Медіаграмотність є важливою базовою компетентністю сучасного фахівця в галузі психосоціальної роботи. В умовах сучасного медіапростору, де масмедіа впливають на громадську думку та сприйняття соціальних проблем, розуміння медіапроцесів і навички ефективного взаємодії з медіа стають необхідними для фахівців психосоціальної роботи. Основними аспектами медіаграмотності для фахівців психосоціальної роботи визначаємо такі:

– *розуміння медіа-системи*: знання про різні типи масмедіа, їх функції та вплив на громадську думку. Розуміння медіаландшафту допомагає фахівцеві аналізувати та критично оцінювати інформацію, що надходить із масмедіа;

– *критичне мислення*: здатність критично оцінювати медійні повідомлення, визначати їх достовірність, заснованість на фактах та потенційні наслідки. Це дозволяє уникнути поширення недостовірної інформації та забезпечити точність та об'єктивність у роботі з клієнтами;

– *здатність аналізувати соціальні проблеми*: розуміти й аналізувати медійне висвітлення соціальних проблем, особливо тих, що стосуються психосоціальної сфери. Це допомагає зрозуміти вплив медіа на громадську свідомість і розробляти ефективні стратегії роботи з цими проблемами;

– *вміння спілкуватися з медіа*: навички ефективної комунікації з представниками медіа, здатність формулювати свої ідеї чітко й доступно, а також уміння працювати з журналістами, висловлювати свою думку та позицію з питань психосоціальної роботи;

– *самоствердження в медіапросторі*: ефективно використовувати медіаінструменти для підвищення своєї «видимості», сприяння своїм проектам та ініціативам, а також для просування позитивних змін у психосоціальній сфері.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Отже, медіаграмотність є важливою компетенцією, яка передбачає активне й критичне сприйняття та

використання медіа. Це включає здатність аналізувати, оцінювати й комунікувати з використанням різних форм медіа. Медіаграмотність також передбачає усвідомлення впливу медіа та розуміння етичних питань, пов'язаних із використанням інформації.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і засобів масової інформації вимагає підготовки особистості до вмілого та безпечного користування ними. Медіа мають значний вплив на суспільство, особливо на дітей і молодь, тому медіаграмотність стає необхідною для ефективної взаємодії з масмедіа й адекватної поведінки в інформаційному середовищі.

Медіакультура також відіграє важливу роль у сприйнятті та виробництві інформації соціальними групами й суспільством загалом. Вона охоплює знання про засоби комунікації, пошуку та передавання інформації, а також уміння ефективно взаємодіяти з мас-медіа й адекватно реагувати на інформацію.

У сучасному світі, де медіа відіграють суттєву роль у суспільстві та впливають значною мірою на соціальні проблеми, медіаграмотність стає важливою компетенцією для фахівців у галузі психосоціальної роботи. Вони повинні мати розуміння медіасистеми, вміти критично оцінювати медійні повідомлення й аналізувати їх.

Список використаної літератури

Вовчик-Блаkitна, О.О., Гурлева, Т.С. (2013). Сучасне мас-медійне середовище: вектор екологізації, 60–73. Відновлено з <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v7/i45/8.pdf>

Гаркуша, І.В., Кайко, В.І. (2019). Психологічні аспекти та основні мотиви використання соціальних мереж. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2 (18), 40–50. doi: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-5

Горбань, Ю.О. (2013). Сучасні виклики інформаційного простору для демократичної держави. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*, 2, 36–41. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyptp_2013_2_8

Євдоченко, Л.О. (2010). Інформаційна безпека держави: еволюція підходів. *Теорія та практика державного управління*. 2, 118–125. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2010_2_20

Ісакова, Т. (2016). Мова ворожнечі як проблема інформаційного українського простору. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*, 41 (4), 90–97. Відновлено з <http://irpi.org.ua/sites/default/files/isakova.pdf>

Конах, В.К. (2015). Сутність, головні підходи та принципи державного регулювання розвитком медіа-простору: наукове осмислення проблеми. *Гілея*, 99, 356–363. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_99_89

Лазоренко, О.В., Лазоренко, О.О. (1996). *Теорія політології: для тих, хто прагне успіху*. Київ: «Вища Школа».

Лубкович, І. (2013). Соціальна психологія масової комунікації: підруч. для студ. ф-тів та від-нь журналістики. Львів: ПАІС.

Сенченко, О. (2018). Застосування «м'якої сили» книги проти англійського народу в XIX столітті. *Вісник Книжкової палати*. 3, 31–35. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2018_3_9

Укрінформ. (2022). Презентація результатів дослідження «Індекс медіаграмотності української аудиторії». Відновлено з <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3695472-prezentacia-rezultativ-doslidzenna-indeks-mediagramotnosti-ukrainskoi-auditorii.html>

Штромайер, Г. (2008). Політика і мас-медіа. Київ: Вид. дім «Киево-Могиланська академія». Відновлено з http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=EC&P21DBN=&S21FMT=JwU_B&S21ALL=%28%3C.%3EU%3D%D0%A7620.4%284%D0%9D%D0%86%D0%9C%29%3C.%3E%29&Z21ID=&S21SRW=TIPVID&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20

Fiore, Q., McLuhan, M. (1989). *Medium is the message*. New York : Bantam Books. 160. Відновлено з https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/themediumisthemessage_marshallmcluhan_quentinfiore.pdf

Kaplan, M.M., Kaplan, M.M. (1992). Sclerotherapy for prophylaxis of hemorrhage from esophageal varices increased mortality. *ACP Journal Club*, 116 (3), 72. doi: 10.7326/acpjc-1992-116-3-072

Marshall, M. (1989). *The global village: transformations in world life and media in the 21st century*. New York : Oxford University Press. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/240438246_review_of_The_global_village_Transformations_in_world_life_and_media_in_the_21st_century_by_Marshall_McLuhan_and_Bruce_Powers_New_York_Oxford_1989_220_pages

Marshall, M. (1987). *Understanding media: the extensions of man*. London: Ark Paperbacks. Retrieved from <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf>

McLuhan, M. (2017). *Gutenberg galaxy*. Toronto: University of Toronto Press. Retrieved from https://www.ocopy.net/wp-content/uploads/2017/10/mcluhan-marshall_the-gutenberg-galaxy-the-making-of-typographic-man.pdf

References

Fiore, Q., McLuhan, M. (1989). *Medium is the massage*. New York, Bantam Books, 160 p. Available at: https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/themediumisthemassage_marshallmcluhan_quentinfiore.pdf (Accessed 09 March 2024).

Gorban, Yu.O. Modern challenges of the information space for a democratic state. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnwa, pedahohiky ta psykholohii* [Current Issues of Public Administration, Pedagogy and Psychology], 2013, no. 2, pp. 36–41. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdytp_2013_2_8 (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Harkusha, I.V., Kaiko, V.I. Psychological aspects and the main motives for the use of social networks. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2019, no. 2 (18), pp. 40–50. doi: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-5

Isakova, T. (2018). Hate speech as the problem of Ukrainian information space. *Strategic Priorities*, vol. 41, no. 4, pp. 90–97. Available at: <https://niss-priority.com/index.php/journal/article/view/121> (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Kaplan, M.M., Kaplan, M.M. Sclerotherapy for prophylaxis of hemorrhage from esophageal varices increased mortality. *ACP Journal Club*, 1992, vol. 116, no. 3, E-72. doi: 10.7326/acjpc-1992-116-3-072

Konakh, V.K. Essence, main approaches and principles of the state regulation of the media space: scientific understanding of the problem. *Hileya*, vol. 99, pp. 356–363. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_99_89 (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Lazorenko, O.V., Lazorenko, O.O. (1996). *Teoriya politolohiyi: dlya tykh, khto prahne uspiyku* [Theory of political science: for those who strive for success]. Kyiv, Vyshcha Shkola Publ., 179 p. (In Ukrainian).

Lubkovych, I. (2013). *Sotsialna psykholohiia masovoi komunikatsii* [Social psychology of mass communication]. Lviv, PAIS Publ., 147 p. (In Ukrainian).

Marshall, M. (1987). *Understanding media: the extensions of man*. London, Ark Paperbacks, 359 p. Available at: <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> (Accessed 09 March 2024).

Marshall, M. (1989). *The global village: transformations in world life and media in the 21st century*. New York, Oxford University Press, 220 p. Available at: https://www.researchgate.net/publication/240438246_review_of_The_global_village_Transformations_in_world_life_and_media_in_the_21st_century_by_Marshall_McLuhan_and_Bruce_Powers_New_York_Oxford_1989_220_pages (Accessed 09 March 2024).

Senchenko, O. *Zastosuvannia «miakoi sily» knyhy proty anhliiskoho narodu v XIX stolitti* [The book's use of «soft power» against the English people in the 19th century]. *Bulletin of the Book Chamber*, 2018, no. 3, pp. 31–35. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2018_3_9 (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Shtromaiier, H. (2008). *Polityka i mas-media* [Politics and mass media]. Kyiv, "Kyiv-Mohyla Academy" Publ., 303 p. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=EC&P21DBN=&S21FMT=JwU_B&S21ALL=%28%3C.%3EU%3D%D0%A7620.4%284%D0%9D%D0%86%D0%9C%29%3C.%3E%29&Z21ID=&S21SRW=TIPVID&S21SRD=DO WN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20 (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Ukrinform. (2022). *Prezentatsiia rezultativ doslidzhennia «Indeks mediahramotnosti ukrainskoi audytorii»* [Presentation of the results of the study “Index of Media Literacy of the Ukrainian Audience”]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3695472-prezentacia-rezultativ-doslidzhenna-indeks-mediagramotnosti-ukrainskoi-auditorii.html> (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Vovchych-Blakytina, O.O. Hurlieva, T.S. (2013). *Suchasne mas-mediine seredovyshe: vektor ekolohizatsii* [Modern mass-media environment: the guideline of ecologization], pp. 60–73. Available at: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v7/i45/8.pdf> (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

Yevdochenko, L.O. *Informatsiina bezpeka derzhavy: evoliutsiia pidkhodiv* [State information security: evolution of approaches]. *Theory and Practice of Public Administration*, 2010, no. 2, pp. 118–125. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_2_20 (Accessed 09 March 2024). (In Ukrainian).

THE ROLE OF MASS MEDIA IN SOCIALISATION AND WELL-BEING: THEORETICAL ANALYSIS AND PSYCHOSOCIAL ASPECTS

Harkusha Inesa, PhD in Social Communications, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Innovative Technologies in Psychology, Pedagogy, and Social Work, Alfred Nobel University, Dnipro.

E-mail: inessagarkusha@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2164-7968

Dubinskyi Serhii, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Innovative Technologies in Psychology, Pedagogy, and Social Work, Alfred Nobel University, Dnipro.

E-mail: nsec.ep@duan.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-4032-3202

DOI: 10.32342/2522-4115-2024-1-27-3

Keywords: *mass media, consciousness, communicator, information, psychosocial assistance, mass communication, media literacy, media culture*

The article undertakes a theoretical analysis of mass media as a means of mass communication, which is a vital factor in the socialisation and well-being of humanity.

The article aims to conduct a theoretical analysis of the role of mass media as a crucial factor in socialisation and well-being, to identify its impact on the human psyche, mass consciousness, and behaviour. The article also aims to assess the level of media literacy in Ukraine, investigate both the positive and negative aspects of the influence of mass media on mental health and emphasise the importance of psychosocial support through mass media in crisis situations.

The study uses theoretical methods (content analysis, comparative analysis, generalisation, and systematisation) as well as an analysis of empirical data on the level of media literacy in Ukrainian society.

It has been found that communication in the internet space should be aimed at immersing individuals in the media environment and oriented towards self-realisation and consumption tools.

It has been noted that mass media exert a certain influence on the human psyche, mass consciousness, behaviour, and thoughts, which affects the process of socialisation.

The conducted analysis of scientific research showed that the media literacy level among people in Ukraine is increasing. In Ukraine's information space, electronic means of information transmission dominate. At the same time, it has been emphasised that information can control individuals, affect their psyche, and stimulate their thinking, actions, and deeds.

It has been asserted that the process of information transmission is purposeful. It is determined that mass communication is not limited to specific videos or texts as tools of information transmission.

It has been found that personal development is an uninterrupted process and continues even in complex and extreme conditions that exist in Ukraine now. It has been established that the crisis is a source of a person's development.

It has been shown that mass media is a useful tool for psychosocial support. One of the most important approaches to psychosocial aid via mass media is the dissemination of helpful information and skills that can help people with various mental states, problems, etc. It has been emphasised that mass media can

provide information about professional aid, the availability of useful resources to support mental health, and whatever.

It has been found that mass media cannot replace professional psychotherapy or counselling, especially in severe cases.

It has been highlighted that mass media can have both positive and negative effects on mental health, particularly causing stress, anxiety, and depression. It also has been noted that mass media have a greater impact on the psyche of teenagers than adults.

It has been claimed that the positive impact of mass media includes their ability to effectively and diversely disseminate information, increase the level of users' education, provide new forms of entertainment and facilitate relaxation, as well as ease communication and establish new communicative connections. On the other hand, mass media can manipulate the psyche and public opinion, and spread fake news and disinformation, leading to a destructive impact on the psyche and developing dependence on them.

It has been concluded *that media have a significant influence on society, especially on children and youth, hence media literacy becomes essential for effective interaction with mass media and adequate behaviour in the information environment. In the modern world, where media play a crucial role in society and social issues, media literacy becomes an important competence for professionals in the field of psychosocial work. This professionally important quality encompasses understanding media systems, critical thinking, the ability to analyse social problems, readiness to communicate with media, and self-assertion in the media space.*

Одержано 20.01.2024.